

Järjestäytyneeseen rikollisuuteen kiinnittymisen ehkäisyn toimenpidelinjaukset

Rikosseuraamuslaitos
Keskushallintoyksikkö
Lintulahdenkatu 5
00530 Helsinki

Teksti:

Sami Peltovuoma

Turvaluokitus:

Suojaustaso IV

Ulkoasun suunnittelu ja taitto:

Rikosseuraamuslaitos

Kuvat:

Rikosseuraamuslaitoksen kuvapankki

SISÄLTÖ

1. TAUSTAA	3
2. JÄRJESTÄYTYNEEN RIKOLLISRYHMÄN TUNNISTAMINEN	5
3. JÄRJESTÄYTYNEEN RIKOLLISUUDEN TOIMINTAMUODOT VANKILOISSA	6
4. DYNAAMINEN TURVALLISUUS	8
5. RANGAISTUSAJAN SUUNNITELMAN LAATIMINEN JÄRJESTÄYTYNEEN RIKOLLISRYHMÄN JÄSENELLE	11
6. SIJOITTAMINEN JA ASUTTAMINEN	12
7. MUU LUPAHARKINTA	14
8. TIEDONHANKINTA JA SEURANTA	16
9. JÄRJESTÄYTYNEESEEN RIKOLLISRYHMÄÄN KUULUVA ASIAKAS YHDYSKUNTA- SEURAAMUSTOIMISTOISSA	18
10. IRTAUTUMISEN TUKEMINEN	20
TOIMENPIDELINJAUKSET	22

1. TAUSTAA

Suomen vankiloissa oli kesäkuussa 2018 noin 140 järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuuluvaa vankia. Rikosseuraamuslaitoksessa on havaittu järjestäytyneiden rikollisryhmien toimintaan kiinnittyneiden vankien ja asiakkaiden kuntouttamiseen liittyvät haasteet ja samalla tunnistettu tarve rajoittaa rikollisjärjestöjen toimintaedellytyksiä Rikosseuraamuslaitoksessa. Oikeusministeriön ja Rikosseuraamuslaitoksen tulossopimuksessa vuosille 2017 – 2020 yhteiskunnallisen vaikuttavuuden osaluueeseen on määritelty järjestäytyneen rikollisuuden ehkäisyyn liittyvä tavoite:

Rikosseuraamuslaitos laatii järjestäytyneeseen rikollisuuteen kiinnittymisen ehkäisyn toimenpidelinjaukset ja tehostaa toimenpiteitä, joilla pyritään ehkäisemään radikalisoitumista ja ääriliikkeiden toimintaa vankiloissa.

Rikosseuraamuslaitokselta edellytettäviä toimenpiteitä on julkilausuttu myös Valtioneuvoston periaatepäätöksessä järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan strategiasta (2013), jossa Rikosseuraamuslaitosta veloitetaan kehittämään tapoja myös tähän ryhmään kuuluvien vankien kuntouttamiseksi ja toisaalta vaikeuttamaan rikollisryhmittymien toimintaa mahdollisimman paljon:

Rangaistusaikana lisätään tuomittujen niitä valmiuksia, jotka tukevat rikoksetonta elämää, edistävät järjestäytyneestä rikollisryhmästä tai sen toiminnasta irtautumista ja edistävät elämänhallintaa.” (s.7) ja ”Eri viranomaisien toiminnassa huomioidaan se, ettei järjestäytyneen rikollisuuden toimintaedellytyksiä edes välillisesti lisätä.” (s.7)

Järjestäytyneen rikollisuuden yhteiskunnalliset vaikutukset ilmenevät monilla eri tavoilla. Rikollisryhmät harjoittavat erityisesti huumausainerikollisuutta, laitonta velanperintää, kiristystä, ihmiskauppaa ja talousrikollisuutta. Järjestäytyneen

rikollisuuden ylläpitämä harmaa talous kytkeytyy rahanpesun ja yritysjärjestelyjen kautta tavanomaiseen liiketoimintaan. Viime aikoina on saatu myös viitteitä järjestäytyneen rikollisuuden tunkeutumisesta yhteiskunnan päätöksentekorakenteisiin. Muissa Pohjoismaissa järjestäytyneen rikollisuuden kontaktit muiden ääriyhmittymien kanssa ovat osaltaan johtaneet vakavien aseellisten yhteenottojen määrän kasvamiseen.

Järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa korostava strategia näkyy myös Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuslinjauksissa, joissa toisaalta korostetaan henkilökohtaisen kontaktin ja lähityön merkitystä turvallisuuden lisäämiseksi ja toisaalta rajoitetaan rikollisryhmän toiminnassa mukana olevien vankien ja tuomittujen toimintaedellytyksiä painokkaasti:

Järjestäytyneen rikollisuuden toimintamahdollisuuksia rajoitetaan parhaiten sijoittamalla järjestäytyneeseen rikollisuuteen kuuluviksi tunnistetut vangit suljettuihin vankiloihin, joissa heitä voidaan valvoa tarpeen mukaisesti. Rikollisvaikuttajat ja väkivaltaista radikalismia levittävät vangit tulee sijoittaa tarpeellisen valvonnan alaisiksi suljettuihin vankiloihin. Riippuen näiden erityisryhmiin kuuluvien vankien todennetusta edistymisestä ja irtaantumisesta rikollisesta alakulttuurista heidät voidaan sijoittaa avoimempiin olosuhteisiin hallitusti. (Turvallisuuslinjaukset 2015, s. 18)

2. JÄRJESTÄYTYNEEN RIKOLLISRYHMÄN TUNNISTAMINEN

Suomessalainvoimaisella oikeuden päätöksellä järjestäytyneiksi rikollisryhmittymiksi on määritelty Hell`'s Angels, Bandidos, Cannonball, United Brotherhood, Bats ja Satudah. Muita Suomeen rantautuneita kansainvälisiä rikollisryhmittymiä ovat Outlaws ja No Surrender. Moni näistä rikollisryhmittymistä käyttää %-merkkiä osana jengisymbolia. Prosenttimerkillä ryhmä ilmaisee toimivansa yhteiskunnan lakien ulkopuolella ja käytännössä julistautuu rikollisryhmittymäksi.

Vangin tai tuomitun kuuluminen järjestäytyneeseen rikollisryhmään tai sen vaikutuspiiriin voidaan joissakin tapauksissa päätellä myös tuomiolauselmasta tai Rikosseuraamuslaitoksen ja poliisiviranomaisten analyysin perusteella. Euroopan unionissa järjestäytyneen rikollisuuden määrittelemisessä käytetään 11 ominaisuuden luetteloa¹, jota voidaan hyödyntää erityisesti tunnuksettomien kansainvälisten rikollisryhmien tunnistamisessa.

¹ <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10415-2000-INIT/en/pdf>

3. JÄRJESTÄYTYNEEN RIKOLLISUUDEN TOIMINTAMUODOT VANKILOISSA

Järjestäytynyt rikollisryhmä on hierarkkisesti organisoitunut joukko, jolla on selkeät säännöt ja käskyvaltasuhteet. Rikollisryhmän jäsenyydessä on sekä työ- että perhesuhteen kaltaisia piirteitä. On olennaista huomata, että rikollisryhmän jäsen edustaa myös vankilaolosuhteissa ensisijaisesti rikollisryhmittymää ja häntä ohjataan toimimaan rikollisryhmän etujen ja sääntöjen mukaisesti. Rikollisryhmän jäsenyys velvoittaa kunnioittamaan ryhmän sisäisiä valtasuhteita ja toimimaan annettujen ohjeiden mukaisesti, mikä luonnollisesti rajoittaa yksittäisen jäsenen itsenäistä päätösvaltaa omasta toiminnastaan. Näin ollen rikollisryhmän jäsenyyteen liittyy aina velvoite toimia ryhmän käskyjen mukaisesti tilanteen niin vaatiessa eikä ”passiivista” jäsenyyttä tunneta.

Vankilaolosuhteissa järjestäytynyt rikollisryhmä pyrkii vaikuttamaan vankien ja henkilökunnan käyttäytymiseen sekä vankilan toimintojen järjestämiseen monin tavoin. Ensisijaisena tavoitteena on käyttää väkivallan uhkaan perustuvaa valta-asemaa taloudellisen hyödyn tai muiden etuisuuksien hankkimiseen. Henkilökunnan havaintojen perusteella muiden vankien painostus, käskyttäminen ja kiristys ovat järjestäytyneen rikollisryhmän tavanomaisia toimintatapoja vankilaolosuhteissa. Rikollisryhmien johtohenkilöt pyrkivät myös ohjaamaan vankilan ulkopuolella tapahtuvaa rikollista toimintaa vankilasta käsin.

4. DYNAAMINEN TURVALLISUUS

Järjestäytyneeseen rikollisryhmään kiinnittynyt henkilö on työsuhteen kaltaisessa suhteessa itseään ylempänä hierarkiassa oleviin rikollisryhmittymän jäseniin, mikä rajoittaa merkittävästi hänen mahdollisuuksiaan tehdä itsenäisiä rikoksetonta elämäntapaa tukevia valintoja. Tunnustuksellisen rikollisryhmän värejä kantavan vangin edellytetään edustavan aina ennen kaikkea rikollisryhmittymää ja tämän määrittelemiä etuja, hänen yksilölliset tarpeensa ja toiveensa ovat tässä suhteessa toissijaisia. Tämän seurauksena rikollisryhmään kuuluvan vangin läsnäolo aiheuttaa jännitteitä ja heijastevaikutuksia vankiyhteisön sisäiseen dynamiikkaan ja vankilan järjestykseen. Edellä mainituista syistä rikollisryhmän jäsenenä toimiva tuomittu tai vanki tulee sijoittaa sellaiseen vankilaan ja vankilan osastoon, jossa hänen toimintaedellytyksiään ja muihin vankeihin kohdistuvia vaikutusmahdollisuuksia voidaan riittävällä tavalla rajata ja häneen on mahdollista kohdistaa riittävää valvontaa.

Aktiivinen vuorovaikutus rikollisryhmän jäsenen kanssa on tarpeen myös rikollisryhmän toimintaan liittyvien jännitteiden havaitsemiseksi ja purkamiseksi. Rikollisryhmittymä edustaa voimakasta vastakulttuuria, jonka sisällä yhteiskunnan normeja ja auktoriteetteja vastustetaan avoimesti. Tästä johtuen rikollisryhmien toimintaan kiinnittyneet henkilöt tuntevat usein voimakasta epäluottamusta ja jopa vihaa viranomaisia tai viranomaisten kanssa yhteistyössä toimivia henkilöitä kohtaan. Joidenkin ihmisryhmien epäinhimillistäminen voi olla osa rikollisryhmittymän omaksumaa sisäistä moraalikoodistoa, ja tätä voidaan usein käsitellä ja purkaa kunnioittavaan ja ammattimaiseen vuorovaikutukseen perustuvalla työtöteellä.

Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuslinjausten mukaisesti rikollisryhmän jäsenille on kuitenkin tarjottava mahdollisuus rikollisesta elämäntavasta irtautumiseen ja tämän muutoshalun osoittamiseen. Rikollisjärjestöstä irtautumisen tukemiseksi kehitettyä exit-toimintamallia tulee soveltaa kaikkien järjestäytyneeseen rikollisryhmään kuuluvien vankien ja asiakkaiden kohdalla tarjoamalle heille aktiivisesti mahdollisuuksia ja tukea irtautumisprosessin aloittamiseen. Järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuuluvien vankien kanssa onkin syytä käydä mahdollisimman normaalia vuorovaikutusta mahdollisen muutosmotivaation aikaansaamiseksi.

Järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuuluvien vankien ja tuomittujen kanssatyöskentelyssä on huomioitava viranomaisiin kohdistuvan painostuksen mahdollisuus. Rikollisryhmien tavoitteena on usein rikosseuraamusalan viranomaisten toimintaan ja päätöksiin vaikuttaminen rikollisryhmän toimintaedellytysten laajentamiseksi. Vaikutuspyrkimykset voivat ilmetä kahdenkeskisissä vuorovaikutustilanteissa tapahtuvana painostuksena luvattomien tai jopa laittomien tekojen tekemiseen. Vaikuttaminen voi olla myös suunnitelmallista häirintää erilaisten perusteettomien valitusasioiden muodossa, joilla pyritään tietoisesti vaikuttamaan viranomaisen päätöksentekoon. Useissa tapauksissa suunnitelmallinen painostus on johtanut Rikosseuraamuslaitoksen strategian ja arvojen vastaisen toimintakulttuurin syntyymiseen.

Rikosseuraamuslaitoksen yksiköiden onkin syytä pohtia keinoja virkamiehiin kohdistuvan painostuksen ehkäisemiseksi. Esimerkiksi parityöskentelyyhdyskuntaseuraamustoimistoissa ja vartijoiden säännöllinen kierrättäminen järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuuluvia vankeja sisältävillä osastoilla ovat esimerkkejä suositeltavista toimintatavoista. Hallinnollisia päätöksiä tekeville virkamiehille on luotava riittävät ajalliset resurssit ja juridinen tuki asianmukaisten päätösten laatimista varten.

5. RANGAISTUSAJAN SUUNNITELMAN LAATIMINEN JÄRJESTÄYTYNEEN RIKOLLISRYHMÄN JÄSENELLE

Rikosseuraamuslaitosten tilastojen mukaan järjestäytyneeseen rikollisryhmään kuuluvat vangit uusivat rikoksen kolmen vuoden seuranta-ajalla 83,5% todennäköisyydellä. Tästä voidaan päätellä, ettei perinteinen riski- ja tarvearvioon, rangaistusajan suunnitelmaan sekä aiemmin tarjolla oleviin toimintaohjelmiin perustuva toimintamalli ole tehokas tämän erityisryhmän tarpeiden kannalta. Suunnitelmalliseen ja ammattimaiseen rikollisuuteen sitoutuneen henkilön kohdalla uusien taitojen ja selviytymiskeinojen oppimisella ei vaikuta olevan merkittävää uusimisriskiä vähentävää vaikutusta.

Tästä syystä rangaistusajan suunnitelmaa laadittaessa on syytä keskittyä erityisesti irtautumiseen liittyvien esteiden kartoittamiseen ja irtautumisoptimismien herättelemiseen. Rangaistusajan suunnitelman keskeisen tavoitteen tulisi liittyä rikollisryhmästä irtautumiseen tai ainakin tukea tätä pyrkimystä. Tavoitteiden asettelussa on luonnollisesti huomioitava myös tuomitun muut tarpeet ja voimavarat, mutta rikollisjärjestöstä irtautumisen ensisijaisuus on ilmaistava riittävän selkeästi.

6. SJOITTAMINEN JA ASUTTAMINEN

Vankeuslaissa avolaitokseen sijoittamisesta säädetään 4 luvun 9 §:ssä: ”Tuomittu on kuitenkin sijoitettava suljettuun vankilaan, jos on perusteltua syytä epäillä, että hän 2) ei tule noudattamaan avolaitoksen järjestystä;3) jatkaa rikollista toimintaa”. Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuslinjausten (s.18) sekä ohjeen Vangin sijoittaminen tai siirtäminen avolaitokseen ja avolaitoksesta suljettuun vankilaan (7/004/2017) mukaisesti rikollisjärjestöön kuuluva vanki tai tuomittu, joka ei ole osoittanut uskottavaa irtautumispyrkimystä, on sijoitettava suljettuun laitokseen.

Järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuuluvien vankien keskittäminen korkean valvonnallisen tason osastoille on lähtökohtaisesti suositeltava ratkaisu, koska tällä keinoin järjestäytyneiden rikollisryhmien vaikutusvaltaa suhteessa muuhun vankiyhteisöön voidaan merkittäväällä tavalla rajoittaa. Keskittämällä järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuuluvat henkilöt mahdollisuuksien mukaan samoille osastoille voidaan myös ehkäistä rikollisryhmiin rekrytointia sekä muihin vankeihin kohdistuvaa painostusta ja uhkaa.

Sijoituspäätösten perusteluissa on syytä huomioida, että rikollisjärjestöön kuulumisen on itsessään osoitus aktiivisesta rikolliseen elämäntavan harjoittamisesta ja siihen sitoutumisesta, koska jäsenyys hierarkkisessa rikollisorganisaatiossa sisältää runsaasti erilaisia vastuita ja toimintavelvoitteita rikollisjärjestön etujen turvaamiseksi. Näin ollen hallinnollisten päätösten perusteluissa ei tule viitata rikollisryhmän jäsenyyteen sinänsä, vaan rikollisjärjestössä tai sen vaikutuspiirissä toimimiseen.

Rikollisryhmiin kuuluvien vankien sijoittelussa ja asuttamisessa on kuitenkin huomioitava rikollisryhmien välisten suhteiden tilannekuva ja vankilan ulkopuolisten tapahtumien heijastevaikutukset vankiloiden sisäiseen turvallisuuteen. Vankiloiden onkin syytä luoda suunnitelma mahdollisten

rikollisryhmien välisten konflikteihin varautumiseksi, jotta eri rikollisryhmiin kuuluvat vangit voidaan tarvittaessa pitää erillään toisistaan.

7. MUU LUPAHARKINTA

Poistumislupaa, valvottua koevapautta ja muita lupia koskevia anomuksia käsiteltäessä on kokonaisharkinnassa huomioitava lainsäädännön lisäksi myös valtioneuvoston tavoite järjestäytyneen rikollisuuden toimintaedellytyksien rajoittamisesta. Poistumislupien osalta järjestäytyneeseen rikollisryhmään kuuluvan vangin kohdalla on pohdittava erityisesti Vankeuslain 14 luvun 2. §:ssä mainittujen edellytysten toteutumista:

- 1) luvan myöntäminen edistää rangaistusajan suunnitelman toteutumista;*
- 2) vangin rangaistusaikaisesta käyttäytymisestä sekä hänen henkilöstään ja rikollisuudestaan saatujen tietojen mukaan luvan ehtojen noudattamista voidaan pitää todennäköisenä*

Vankilan ulkopuolella aktiivisen ja tehokkaan valvonnan suorittaminen on lähes mahdotonta eivätkä mitkään tekniset valvontakeinot estä rikosten tekemistä.

Mikäli poistumisluvan myöntämisen kuitenkin katsotaan olevan perusteltua, esimerkiksi osana pitkäaikaisvangin vapauttamisprosessia, tulee lupaehdoissa aina huomioida rikollisryhmän toiminnan rajoittamiseen liittyvät tarpeet. Liikkumisalueen rajaaminen, paikannusjärjestelmän käyttö ja erityisesti matkareitteihin liittyvä valvonta on suoritettava huolellisesti. Sähköisen valvontajärjestelmän kehittyminen avaa myös uusia mahdollisuuksia valvonnan tehostamiseen tulevaisuudessa. Toiminta-aluetta rajattaessa on syytä huomioida rikollisryhmän kerhotilojen sijainti ja sulkea ne toiminta-alueen ulkopuolelle. Lupaehdoissa on syytä kieltää tapaamiset järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuuluvien henkilöiden kanssa.

Laki valvotusta koevapaudesta (1 luku 3. §) sisältää poistumislupien myöntämiseen rinnastettavat edellytykset vangin valvottuun koevapauteen sijoittamiselle. Vaikutuksiltaan pitkäaikaisena toimenpiteenä valvottuun koevapauteen sijoittamisen edellytyksiä tulee tarkastella erityisen kriittisesti järjestäytyneeseen rikollisryhmään kuuluvien vankien kohdalla. Valvottua koevapautta koskevissa lupaehdoissa on syytä soveltaa samankaltaisia rajoituksia, joita on suositeltu poistumislupien kohdalla. Vankilan ulkopuolella pitempiä aikoja oleskeleville järjestäytyneen rikollisryhmän jäsenille on luotava tarpeenmukainen valvontasuunnitelma, jossa huomioidaan henkilöön liittyvät yksilökohtaiset riskitekijät. On huomattava, etteivät päihteiden käyttö tai häiriökäyttäytyminen yleensä ole keskeisiä riskitekijöitä järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuuluvien henkilöiden kohdalla vaan valvonnan suunnittelussa on huomioitava ennen kaikkea alttius suunnitelmalliseen rikollisuuteen.

Vankilan ulkopuolella tapahtuva opiskelu- tai työlupa soveltuu erityisen huonosti järjestäytyneessä rikollisryhmässä toimivalle henkilölle, koska tämä avaa hänelle mahdollisuuksia ja velvollisuuksia suorittaa rikollisjärjestön hänelle määräämiä tehtäviä.

8. TIEDONHANKINTA JA SEURANTA

Yksiköiden on tunnistettava järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuuluvien vankien ja tuomittujen sekä laitosturvallisuuteen että yhteiskunnan turvallisuuteen aiheuttamat uhkatekijät. Lähtökohtaisesti kaikkiin järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuuluviin vankeihin on kohdistettava aktiivista seurantaa, ja heidät on asutettava osastoille, joissa seurantaa kyetään ylläpitämään tarkoituksenmukaisella tasolla.

Tiedonhankinnan, seurannan ja vankilan yleisen turvallisuuden ylläpitämiseksi on suositeltavaa muodostaa turvallisuudesta vastaavan esimiehen alaisuudessa toimiva ryhmä, johon kuuluvat virkamiehet vastaavat aktiivisesta tiedonhankinnasta ja tiedon analysoimisesta yksikössä. Laitoksen dynaamisen turvallisuuden kehittämisessä vankiyhteisön keskinäisten suhteiden ja mielialojen seuraaminen aktiivisen vuorovaikutuksen keinoin on keskeisessä asemassa. Yhtä tärkeää on koota hankittu tieto yhteen paikkaan, ja muodostaa eri henkilöstöryhmiltä saadun tiedon perusteella analysoitu kokonaiskuva yksikön turvallisuustilanteesta. Edellä mainittu järjestely mahdollistaa tehokkaan tiedonhankinnan ja riskitilanteiden ennaltaehkäisyn.

Järjestäytyneen rikollisuuden toiminta ei tottele vankilan rajoja vaan vaikutukset säteilevät vankilasta siviilimaailmaan ja päinvastoin. Tästä syystä viranomaisyhteistyön merkitys korostuu suunnitelmallista ammattirikollisuutta harjoittavien rikollisryhmien toiminnan ja vaikutusvallan torjunnassa. Rikosseuraamuslaitos tarvitsee muiden viranomaisten tukea vankilaturvallisuuteen liittyvien riskien ja uhkien torjumiseksi, ja tästä syystä aktiivista viranomaisyhteistyötä on syytä harjoittaa sekä vankiloissa että yhdyskuntaseuraamustoimistoissa. Vankilassa työskentelevien virkamiesten on huolehdittava siitä, että ehdonalaisvalvonnasta vastaavalla yhdyskuntaseuraamustyöntekijällä on riittävästi tietoa valvontaan asetettavasta järjestäytyneen rikollisryhmän jäsenestä.

9. JÄRJESTÄYTYNEESEEN RIKOLLISRYHMÄÄN KUULUVA ASIAKAS YHDYSKUNTASEURAAMUSTOIMISTOISSA

Vankeuden rangaistusajan suunnitelman laatimisen lisäksi yhdyskuntaseuraamustoimistoissa laaditaan soveltuvuusselvityksiä ja suoritetaan ehdonalaisvalvontaa myös järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuuluville henkilöille. Lähtökohtaisesti rikollisryhmään kuuluva asiakas soveltuu huonosti yhdyskuntapalveluun tai valvontarangaistuksen piiriin, koska rikollisen elämäntavan harjoittamiseen liittyvien riskien tehokas valvonta einäissä rangaistusmuodoissa ole mahdollista. Irtautumishalukkuutta ilmaisevat asiakkaat voidaan ohjata exit-toiminnan piiriin missä tahansa asiakkuuden vaiheessa.

Yhdyskuntaseuraamustoimistoissa asioivien rikollisryhmien jäsenten kohdalla työturvallisuuteen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Asiakkaiden suhtautuminen itsensä kannalta negatiiviseksi kokemiinsa päätöksiin voi olla aggressiivista. Lisäksi asiakaskäyntejä suunniteltaessa on huomioitava muut samaan aikaan tiloissa vierailevat asiakkaat. Rikollisryhmillä voi olla keskinäisiä ristiriitoja tai asiakkaana voi olla henkilö, jolla on syytä pelätä joidenkin rikollisryhmien jäsenten kohtaamista.

Järjestäytyneiden rikollisryhmien jäsenten kanssa työskentelevillä virkamiehillä tulisi olla riittävä kokemus alalta ja riittävä tietämys rikollisryhmien toimintatavoista. Turvallisuuden alueeseen liittyviin koulutuksiin osallistuminen sekä aktiivinen yhteydenpito mm. PTR-tutkijoiden kanssa lisää sekä yksikön sisäistä turvallisuutta että toiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Ehdonalaisvalvontaa suoritettaessa on tarkoituksenmukaista hyödyntää motivoivan keskustelun tekniikoita irtautumismotivaation herättämiseksi tai vahvistamiseksi.

10. IRTAUTUMISEN TUKEMINEN

Rikosseuraamuslaitos tarjoaa rikollisryhmästä irti pyrkiville vangeille tai tuomituille tukea irtautumisprosessin läpikäymiseen. Ns. exit-toimintaa voidaan edellytysten täyttyessä tarjota erityisesti niille järjestäytyneeseen rikollisryhmään kuuluville henkilöille, joiden irtautumiseen voi liittyä turvallisuuteen tai muihin tekijöihin liittyviä erityistarpeita. Mahdollisissa irtautumistapauksissa tulee ottaa yhteyttä Rikosseuraamuslaitoksen exit-toiminnasta vastaavaan erityisasiantuntijaan jatkotoimenpiteiden suunnittelemiseksi.

Valtaosalla rikollisjärjestöön kuuluvista henkilöistä on omakohtaisia kokemuksia rikollisjärjestön sisäisistä ristiriidoista ja epäoikeudenmukaisuuksista. Irtautumisen edellytyksistä ja siihen mahdollisesti liittyvistä esteistä on syytä pyrkiä keskustelemaan kaikkien rikollisryhmiin kuuluvien tuomittujen kanssa. Irtautumisen puheeksi ottamisessa on usein hyödyllistä käyttää avoimia kysymyksiä, jotta järjestäytyneeseen rikollisryhmään kuuluva henkilö saadaan pohtimaan rikollisjärjestön toimintaan ja hänen omiin arvoihinsa liittyviä ristiriitoja.

Irtautujalle on pyrittävä luomaan mahdollisimman turvallinen ympäristö potentiaalisesti vaarallisessa tilanteessa, ja tästä syystä hänen kanssaan henkilökohtaisesti asioivien henkilöiden määrä tulee minimoida. Luottamuksen kasvattaminen on alkuvaiheen työskentelyn keskeisiä tavoitteita. Irtautujan tilanteesta ei myöskään tule keskustella muiden kuin asian hoitamisen kannalta välttämättömien virkamiesten kanssa.

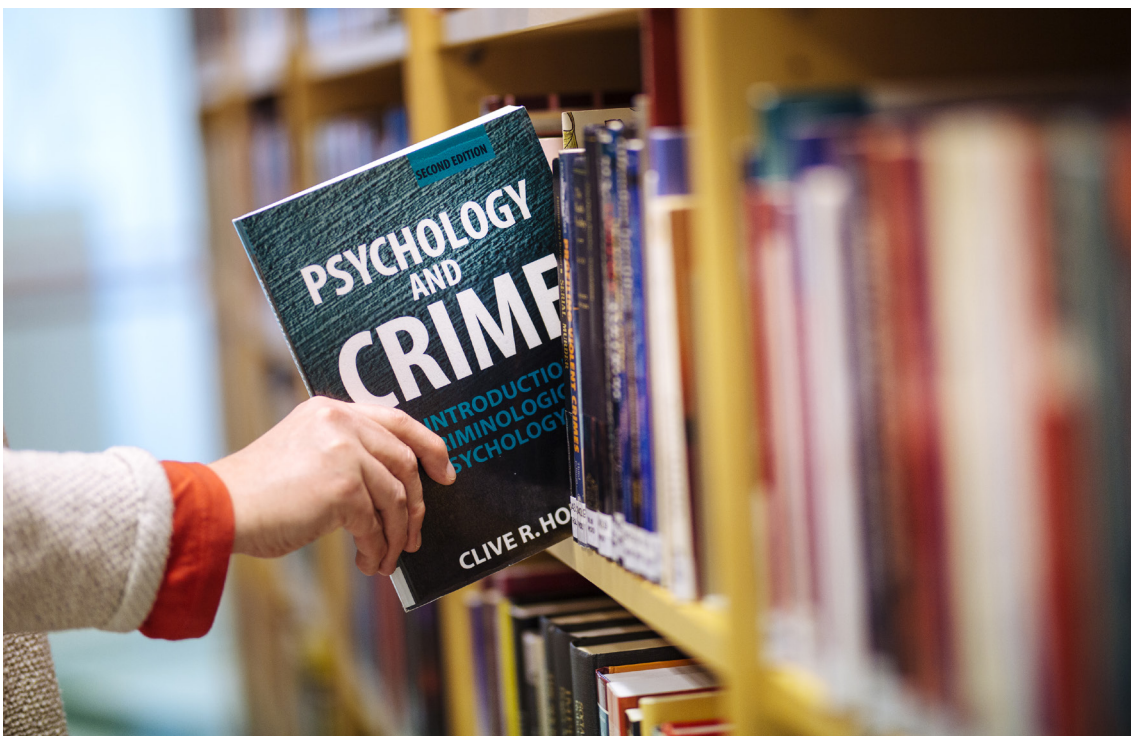
Exit-toimintamallia voidaan hyödyntää myös irtautumismotivaation arvioinnissa. Viranomaisyhteistyössä toteutettavaan exit-toimintaan liittyy arviointimekanismeja, joiden avulla tuomitun asemaa ja suhdetta rikollisjärjestöön voidaan selvittää verrattain luotettavasti. Tämän arvioinnin kautta saatuja tietoja voidaan puolestaan hyödyntää tuomitun asioita koskevissa päätösharkinnoissa.

Toimenpidelinjaukset

- Rikosseuraamuslaitoksen henkilökuntaa tulee kouluttaa tunnistamaan järjestäytyneitä rikollisryhmiä ja rikollisryhmille tyypillisiä organisaatorakenteita, tavoitteita ja toimintatapoja.
- Järjestäytyneen rikollisryhmän jäsenenä toimiva tuomittu tai vanki tulee sijoittaa sellaiseen vankilaan ja vankilan osastoon, jossa hänen toimintaedellytyksiään ja muihin vankeihin kohdistuvia vaikutusmahdollisuuksia voidaan riittävällä tavalla rajata ja häneen on mahdollista kohdistaa riittävää valvontaa.
- Järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuuluvien vankien kanssa on syytä harjoittaa mahdollisimman normaalia vuorovaikutusta luottamussuhteen synnyttämiseksi ja muutosmotivaation aikaansaamiseksi.
- Järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuuluvien vankien ja tuomittujen kanssa työskentelyssä on huomioitava viranomaisiin kohdistuvan painostuksen ja häirinnän mahdollisuus.
- Rangaistusajan suunnitelmassa on korostettava järjestäytyneestä rikollisryhmästä irtautumiseen liittyviä tavoitteita.
- Vankiloiden, joihin on sijoitettu järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuuluvia vankeja, tulee huomioida rikollisryhmien välisien konfliktien mahdollisuus varautumissuunnitelmissaan.
- Lupaharkintaan liittyvissä päätöksissä ja lupaehdoissa tulee aina huomioida järjestäytyneen rikollisryhmän toiminnan rajoittamiseen liittyvät tarpeet ja tavoitteet.
- Järjestäytyneeseen rikollisryhmiin kuuluvia vankeja tai tuomittuja koskevia hallinnollisia päätöksiä tekeville virkamiehille on luotava riittävät ajalliset resurssit ja juridinen tuki asianmukaisten päätösperusteiden laatimista varten.

- Suljettujen vankiloiden on luotava riittävästi koulutettu ja resursoitu turvallisuuteen liittyvän tiedon keräämiseen, analysoimiseen ja viranomaisyhteistyöhön keskittyvä ryhmä, joka tuottaa järjestäytyneen rikollisuuden toimintaan liittyvää tietoa yksikön johdon käyttöön. Avovankiloissa ja yhdyskuntaseuraamustoimistoissa on myös huolehdittava riittävän tiedon hankkimisesta keveämmällä organisaatorakenteella.
- Yhdyskuntaseuraamustoimistoissa tulee huomioida järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuuluvien asiakkaiden vastaanottamiseen liittyvät turvallisuusriskit suhteessa muihin asiakkaisiin ja henkilökunnan työturvallisuuteen.
- Henkilökuntaa tulee kouluttaa järjestäytyneestä rikollisryhmästä irtautumisen puheeksi ottamiseen.
- Irtautumiseen liittyvään suunnitelmalliseen exit-toimintaan tulee panostaa kaikissa yksiköissä, joissa työskennellään järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuuluvien vankien tai asiakkaiden kanssa.

RIKOSSEURAAMUSLAITOS

Puh. 029 56 88500

Fax 029 56 88440

viestinta.rise@om.fi